
TARİXƏ QOVUŞAN MİKAYIL HÜSEYNOV YARADICILIĞI

Avropa və Asiyanın qovşağında yerləşən Azərbaycan, mədəniyyətin digər sahələrində olduğu kimi, dünya memarlıq xəzinəsinə də mühüm töhfələr vermişdir. Görkəmli sənətkarlarımız dünya memarlığının ən yaxşı ənənələri ilə milli xüsusiyyətləri, Şərq və Avropa memarlıq üslubunun sintezindən möhtəşəm əsərlər yaratmışlar. Nəticədə Azərbaycan memarlıq məktəbi təşəkkül tapmışdır. 1930-50-ci illər əsasən iki böyük memarın – Azərbaycan milli memarlığının inkişafında əvəzsiz xidmətləri olan Sadıq Ələkbər oğlu Dadaşovun (1905-1946) və Mikayıl Ələsgər oğlu Hüseynovun (1905-1992) uğurlu yaradıcılıq axtarışları ilə bağlıdır.

Bu məktəbin parlaq simalarından olan Mikayıl Hüseynov (1905-1992) olmuşdur. M.Hüseynovun layihələndirdiyi əsərlər sırasında klassik memarlıq üslubunda inşa edilmiş yaşayış və ictimai binalar əsas yer tutur. Klassik memarlığı yaradıcılıq kredosuna, dəst-xəttinə çevirən memar, milli memarlığımızda analoqu olmayan yüksək bədii dəyərə malik memarlıq örnəkləri yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

Qeyd olunmalıdır ki, memarın yaradıcılığı mürəkkəb və çətin bir dövrə, yəni şəhərlərin və qəsəbələrin bədii-memarlıq simasına mənfi təsir göstərmiş SSRİ Nazirlər Sovetinin “Memarlıq layihələndirilməsində və inşaatda ifratçılığın aradan qaldırılması haqqında” 1955-ci il tarixli Qərarının qəbul olunduğu dövrə təsadüf etmişdir. Memarlığın inkişafına xələl gətirən bu başlıca amil onun da yaradıcılığına öz təsirini göstərmişdir. Bu məhdudiyyət memarlıq cəhətdən mühüm ərazilərdə tikintisi nəzərdə tutulan bir sıra ictimai binaların layihələndirilməsində müşahidə etmək olar.

İlk işləri mülki binalarının layihələri olmuş, onun layihələri əsasında Bakıda, Gəncədə, Naxçıvanda, Şəkidə respublikanın digər şəhər və rayonlarında binaların tikintisi həyata keçirilmişdir. Az vaxtda onun layihələri əsasında eləcə də Düşənbədə, Moskvada, Orconikidzedə və s. şəhərlərdə mədəni-məişət binaları tikilmişdir. Öz axtarışları ilə milli memarlığımızın inkişafına nail olmuş Mikayıl Hüseynov əzəmətli yaşayış və ictimai binaların lahiyələri

ilə (Bakıdakı «Alimlər evi» (1946), Ü.Hacıbəyov adına «Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası» (1937-1939), «Nizami adına Ədəbiyyat Muzeyi»nin (1946), “Nizami” kino mərkəzi (1937-1939), Azərb. Politeknik İnstitutu (1931-1933), «Bakı Soveti» işçiləri üçün yaşayış binaları (hazırda Respublika Nazirlər Kabineti binası(1938-1941), AMEA-nın binaları) Azərbaycan memarlığında öz dəsti-xəttini qoymuşdur.

Memarın yaradıcılığında simmetrik kompozisiyadan istifadə özünəməxsus yer tuturdu. Onun simmetrik kompozisiya şəklində həll edilmiş layihələrinə əsasən Hökumət Evinin yanında 10 mərtəbəli 2 yaşayış binası, 16 mərtəbəli evlər (1970-ci illər), Azadlıq meydanının qərb tərəfində 16 mərtəbəli “Azərbaycan” (1969); şərq hissəsində isə “Abşeron” (1985) mehmanxanaları, “Nizami” kino mərkəzi və onun simmetrik əksi binaları tikilmişdir. Hüseynovun 60-80-ci illərdəki yaradıcılıq fəaliyyətində Bakıda Azadlıq meydanı ansamblının tikintisi əhəmiyyətli yer tutur. Memarın çəkdiyi zəhmət yüksək dəyərləndirilərək Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür.

Akademik M. Hüseynovun yaradıcılığında mehmanxana layihələri xüsusi yer tutmuşdur. 1970-ci ildə, Bakı amfiteatrında, H.Cavid prospektində “Moskva” mehmanxanasının layihələndirilməsi memara tapşırılır və ustad bu işin öhdəsindən də məharətlə gəlir. Relyefdə gözəl oturdulmuş mehmanxananın 1970-ci illərin sonunda tikintisinə başlanmışdır. Memar «Abşeron» və «Azərbaycan» mehmanxanalarının tikintisi zamanı istifadə etdiyi neoklassik və romantik yanaşmanı «Moskva»nın da tikintisinə tətbiq etmişdir. Mehmanxana 1980-ci ildə istismara verilmişdir, ümumi sahəsi 15 min 233 kvadratmetr olmuşdur. Daha bir layihə memar tərəfindən 1973-cü ildə Gəncə şəhərində “Kəpəz” mehmanxanasının inşası ilə həyata keçirilmişdir.

Bakıda tikilmiş hər 3 mehmanxana yerləşdiyi məkanın dominantı olmaqla, şəhərsalma quruluşunun formalaşmasında əsas elementlərə çevrilmişlər. 2001-ci ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 132 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası ərazisində Dövlət mühafizəsinə götürülmüş daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin əhəmiyyət dərəcələrinə görə bölgüsü” kataloqunda “Abşeron”(3395 N-li inventar nömrəsi), “Azərbaycan”(3316), “Moskva”(3374) mehmanxanaları yerli əhəmiyyətli abidələr sırasına daxil edilmişdir.

“Azərbaycan” və “Abşeron” mehmanxanaları Azadlıq meydanının vacib komponentlərindən olmaqla, Neftçilər prospektinin Azadlıq meydanına giriş-çıxışını möhkəmləndirməklə onu “qapayır”. “Azərbaycan” mehmanxanasının

17 mərtəbəli baş fasadı meydana, 12 mərtəbəli yan fasadı isə Neftçilər prospektinə-Dənizkənarı Bulvara istiqamətlənmişdir. Həyət tərəfdən ikimərtəbəli mətbəx bloku əsas həcmə birləşir. Mehmanxana 1200 nəfər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bütün nömrələr yay verandaları ilə həll olunmuşdur. İlk iki mərtəbə ictimai xarakterli olub, poçt, teleqraf, kafe, bar, ikinci mərtəbədə isə iki restoran yerləşdirilmişdir. 16-cı mərtəbədə böyük kafe və 300 yerlik kinozal turistlərə xidmət göstərmişdir.

Mehmanxananın xarici siması, onu bütün mərtəbələrdə tor kimi əhatələyən yüngül konstruksiyalı eyvanları ilə, Hökumət evinin monumental plastikası ilə kontrastda həll edilmişdir. Eyvanların üfüqi bölgü ritmi, iri həcmli binanın kompozisiyasını tamamlayır.

Hökumət evinin sağ tərəfindən meydanı əhatələyən “Abşeron” mehmanxanası 1211 nömrədən ibarət olmaqla, “Azərbaycan” mehmanxanasının güzgülü əksi kimi inşa olunmuşdur. İctimai xarakterli otaqlar ilk üç mərtəbədə yerləşdirilmişdir. Birinci mərtəbədə vestibül lift və xollarla, ikinci və üçüncü mərtəbələrdə isə kafe, restoran, banket zalları, kinozal yerləşdirilmişdir. Dördüncü mərtəbədən 15-ci mərtəbəyə kimi yaşayış nömrələri bütün rahatlıqları ilə təmin olunmuşdur. Mehmanxananın baş fasadı yüngül eyvanların toru formalaşdırır, lakin erkerlərin şaquli həlli bu ritmi pozaraq, fasadın həllinə fərqlilik gətirir. Binanın künclərindəki yarım dairəvi çıxıntılar, ilk üç mərtəbədəki təntənəli pilləkən marşını tamamlayır. Bina açıq-boz rəngli mərmərlə üzlənmişdir.

Meydandakı hər iki mehmanxana giriş günlüyünün həlli ilə diqqəti cəlb edirdi. Hər iki mehmanxana böyük meydanı qapamaqla onun kompozisiyasını tamamlamışdır.

Azərbaycanda müstəqillik illərində aparılan abadlaşdırma işləri ilə bağlı olaraq, 2000-ci ilin birinci onilliyində, Azərbaycan Respublikasının baş meydanının, eləcə də Dənizkənarı bulvarın abadlaşdırılması ilə əlaqədar böyük ustad, memar M.Useynovun layihələndirdiyi hər iki mehmanxanada bərpa-rekonstruksiya işlərinə başlanmışdır. “Abşeron” və “Azərbaycan” mehmanxanaları beşulduzlu “Hilton” və “Marriott” otelləri ilə əvəz olunmuşlar. Hər iki otel keçmiş mehmanxanaların yerində, karkas saxlanılmaqla, tamamilə yeni “hay-tek” memarlıq üslubunda, yeni plan-kompozisiya həlli ilə inşa olunmuşdur. Oteldə 200 nömrə, biznes-mərkəz, konfrans zalları və bir neçə restoran fəaliyyət göstərir. Layihənin müəllifi britaniyalı memar Teylor Çepmendir. Yeni layihə “Paşa Constraction” şirkəti tərəfindən həyata keçiril-

mişdir. Beləliklə M.Useynov yadigarları olan mehmanxanalar öz simalarını tamamilə itirmiş oldular.

“Abşeron” mehmanxanası dünən və bu gün

“Azərbaycan” mehmanxanası dünən və bu gün

Mikayıl Hüseynovun layihələndirdiyi daha bir mehmanxana, abidə kimi qeydə alınmasına baxmayaraq “ Moskva” mehmanxanası tamamilə sökülmüşdür. 1977-ci ildə inşa olunmuş bina Bakı amfiteatrının sonuncu pilləsində, dəniz səviyyəsindən 80 m hündürlükdə, keçmiş N.Nərimanov (indiki H.Cavid pr.) və Mehdi Hüseyn küçələrinin kəsişməsində, künc-üçbucaqlı ərazidə inşa olunmuşdur. İki həcmdən- relyefə oturdulmuş və ərazinin konfigurasiyasını özündə əks etdirən birmərtəbəli və şaquli həcmli çoxmərtəbəli mehmanxana binası təpəni tamamlayırdı. Binanın əsas həcmi demək olar ki, şəhərin bütün nöqtələrindən gözəl seyr olunurdu. Mehmanxananın əsas binası bütün fasadlarda eyvanlarla əhatə olunmuşdu. Zərif toxunuşu xatırladan eyvanların açıq-boz rəngli üzlük mərmərlə yaratdığı uyğunluğu, mehmanxananın şaquli həcminə xüsusi bir yüngünlük bəxş edirdi. Mehmanxananın birmərtəbəli həcmində, daxili həyət ətrafında ictimai xarakterli otaqlar yerləşdirilmişdi. Binanın şaquli həcmində şəhər panoramasına açılan eyvanlı otaqlar mehmanxananın nömrələri olmaqla, şaquli həcmdə

yerləşdirilmişdir. Mehmanxananın interyeri də maraqlı həlli ilə diqqəti cəlb edirdi. Belə ki, geniş, rəngarəng foye, səssiz liftlər, şüşəli, yarımdairəvi restoran böyük zövqlə həllinin tapmışdı.

“Moskva” mehmanxanasının “Alov qüllələri” kompleksi ilə əvəz olunması, yeniləşən Bakının 2012-ci illərinə təsadüf edir. Kompleks

«Azinko Holding» tərəfindən 157 milyon dollar dəyərində 37 mərtəbəli, “hay-tek” üslubu ilə inşa olunmuşdur. “Alov qüllələri” kompleksi (ing. Flame Towers) — Bakı şəhərində ən hündür bina olmaqla hündürlüyü 190 m-dir. Xarici görünüşü ilə bu tikinti alov dillərini xatırladır və demək olar ki, öz hündür həcmi ilə hətta Abşeronun bəzi kəndlərindən də seyr edilir.

Flame Towers — üç çoxmərtəbəli binalardan ibarətdir. Bura otel, mənzillər və ofislər daxildir. Tikilinin ümumi sahəsi 227 min kv.metrdir. Binaanın tikilişi 2007-ci ilin oktyabr ayında başlamışdı və bu işi Azərbaycan-türk kompaniyası «DIA Holding» yerinə yetirib. Binaların tikintisinin başa çatdırılması 2010-cu ilə planlaşdırılsa da əlverişsiz hava şəraitinə görə 2012-ci ildə istifadəyə verilmişdir.

M.Hüseynovun daha bir yadigarı onun bağ evidir. Kiçik həcm-məkan tutumuna malik bu bağ evi böyük sənətkarın öz layihəsi ilə Buzovna kəndində, dəniz sahilində inşa etdirilmiş-

Moskva mehmanxanası

di. Kiçik terraslarla həll olunmuş yay evi relyefdə gözəl həll edilmişdi. Kiçik bölgülər, iqlim baxımından binanın mövqeyi, funksiyasına görə planın ideal həlli, evin xırda detallı sayıla biləcək pilləkənin dizayn həlli şübhəsiz 1965 –ci ildə tikilmiş bu evin Azərbaycan memarlığının ən dəyərli incilərindən biri hesab etməyə imkan verir.

1960-70-ci illər üçün hədsiz müasir və yüksək zövqlü dizayna malik pilləkənlər, fasadda gizlənmiş memarlıq inciləri – geometrik ritmlər, üfqi bölgülərlə memarın dövrünü on illərlə qabaqlamasından xəbər verir. M.Useyinovun vəfatından sonra bağ evi baxımsızlıqdan yad əllərə keçmiş və qiymətli sənətkar yadigarı dağıdılaraq, zövqsüz bir tikinti ilə əvəz olunmuşdur.

M.Uzeynovun bağ evi

Beləliklə böyük memar, Azərbaycanın görkəmli memarı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatları laureatı, akademik Mikayıl Uzeynovun bəzi memarlıq yaradıcılığı keçmişdə qalaraq tarixə qovuşmuş oldu.

Açar sözlər: memar, Mikayıl Hüseynov, “Azərbaycan”, “Abşeron”, “Moskva” mehmanxanaları, bağ evi.

ƏDƏBİYYAT.

1. Эфендизаде Р.М. Архитектура Советского Азербайджана. – Москва, 1986.

Рахиба Алиева (Азербайджан)

Творчество Микаила Усейнова, запечатленное в истории

В статье уделяется особое внимание проектам гостиниц академика М.Усейнова. В 1970-ом году архитектору поручается проектирование гостиницы «Москва». Архитектор использует в новом проекте неоклассический и романтические стили, которые использовал в гостиницах «Апшерон» и «Азербайджан». В связи с восстановительными работами, проводящимися в Азербайджане в период независимости, гостиницы «Апшерон» и «Азербайджан» были заменены пятизвездочными отелями «Марриотт» и «Хилтон». Замена гостиницы «Москва» комплексом «Огненные башни» приходится на 2012 год. Еще одно наследие Микаила Усейнова – его дача – перешла после его смерти в чужие руки, кем и была разрушена и заменена новой постройкой.

Ключевые слова: архитектор, Микаил Усейнов, гостиницы «Азербайджан», «Апшерон» и «Москва», дача.

Rahiba Aliyeva (Azerbaijan)

Mikail Huseynov's creation, impressed on history

Special focus is on academician M.Huseynov's projects of hotels in the article. The architect was entrusted designing of "Moscow" hotel in 1970. The architect used neoclassical and romantic style on new project, which he used at hotels "Absheron" and "Azerbaijan". Hotels "Absheron" and "Azerbaijan" were replaced with five-star hotels "Marriott" and "Hilton" in connection with reconstructive works, which were carried out in Azerbaijan during period of independence. Replacement of the hotel "Moscow" with complex "Flame towers" fell on 2012. Mikail Huseynov's another heritage – his summer residence – passed into the wrong hands after his death, who destroyed and replaced with new construction.

Keywords: architect, Mikail Huseynov, hotels "Azerbaijan", "Absheron", "Moscow", summer residence.